

Kossuth Lajos (1820–21), *Trefort Ágoston* és sógora, *báró Eötvös József* (1837). A királyi tábla jeles bírái közül csak kettőt említek: *Szirmay Antal* történetíró (1787-ben volt a Kerületi tábla elnöke), valamint a XVIII. század végén élt *Zmeskáll Józsefet*, akit társai gazdag jogi tudása miatt „Corpus Juris”-nak neveztek, s aki latin verseket is írt.

Dr. Dobay Sándor

Az ócsai öreghegyi pincesor felmérése

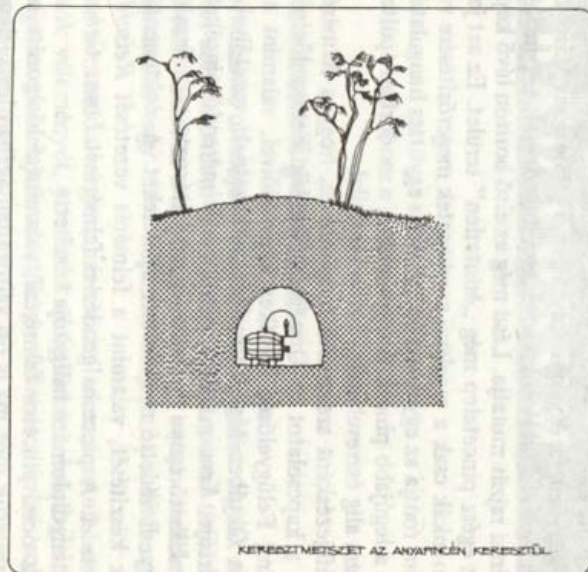
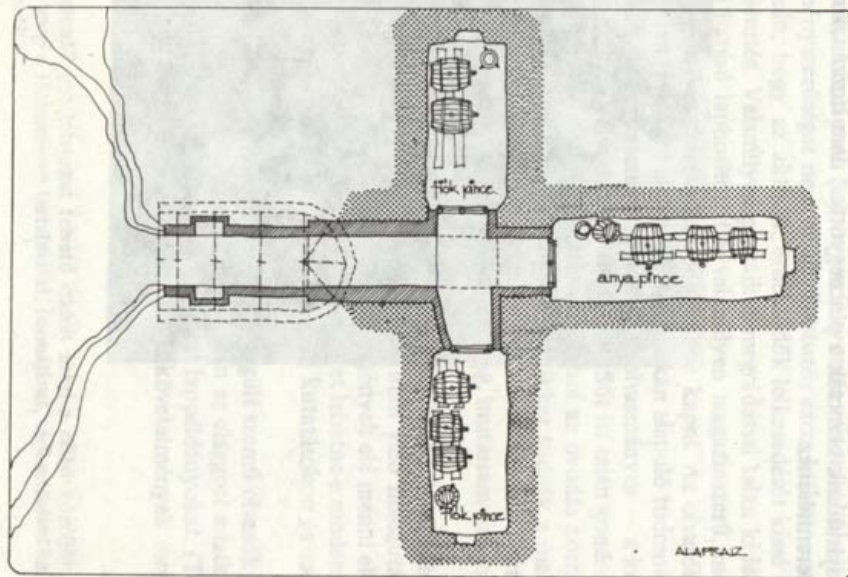
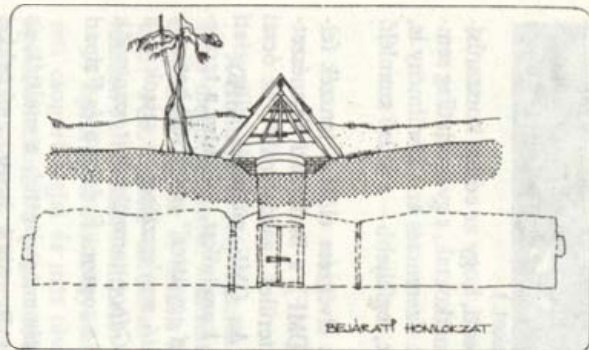
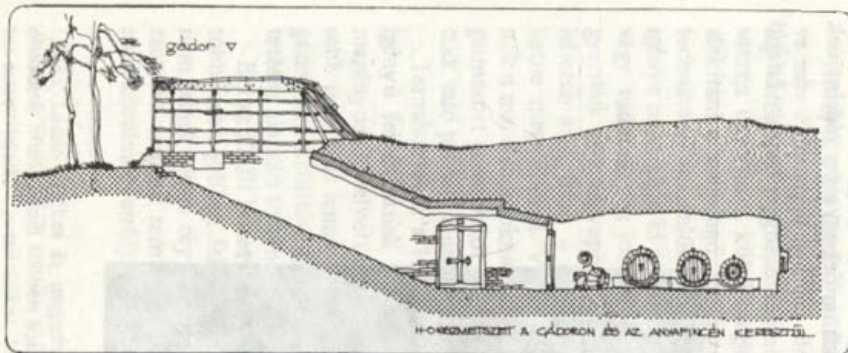
A Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Építészeti Tanszéke fennállása óta mindig figyelemmel kísérte oktató- és kutatómunkájában a múlt mezőgazdasági építészeti hagyományait. A mezőgazdasági műemlékek tanulmányozása nemcsak hazánk építészettörténetének, építési hagyományainak, a múlt vidéki életformájának a mélyebb megismerését jelenti számunkra, hanem azoknak a sok évszázados tapasztalatoknak az összegzését, amelyek nélkül az új nagyüzemi építés nem jöhetett létre.

A korábbi években a tanszék akkori lehetőségeihez mérten több falusi lakó- és gazdasági épület felmérését végezte el, elsősorban Pest megye területén. 1978-ban a tanszék a Mezőgazdasági Múzeum részére felajánlotta, hogy a műemlékek felülvizsgálatában, állapotörzítő felmérésekben gyakorlati és elméleti munkával részt vesz. A jelentős agrártörténeti emlékek fokozottabb védelméről szóló 42/1977. (XII. 8.) MÉM–ÉVM–KM. sz. együttes rendeletben foglaltak alapján ugyanis a Múzeum több, eddig fel nem tárt, illetve fel nem mért műemlékjellegű épületről és épületegyüttesről kapott bejelentést. Ennek az együttműködésnek első konkrét eredménye az ócsai öreghegyei pincesor és a szervesen hozzákapcsolódó terület egyéb műemlékjellegű épületének felmérési és állapotörzítő dokumentálása lett.

Az ócsai öreghegyi pincesor különleges, egyszerű és mégis jelentős műemléke hazai szőlőkultúránknak. Ismeretes, hogy szőlőtermelő hegyi vidékeinken, a Balaton környékén, Hegyalján, Baranyában gazdag és magas kultúrájú városok és falvak alakultak ki. E kultúra egyik teremtő alapja a magas színvonalú szőlőtermelés. A szőlőtermelés különlegesen szép kőépületeket, préházakat, lakóépületeket hozott létre, alattuk hatalmas hordók befogadására alkalmas pincékkel.

A szőlőtermelő kultúra hazánk síkvidékein is – a hegyvidékinél szerényebb körülmények közt – kivirágzott és megteremtette a maga egyszerűbb építészeti alkotásait, olykor préház, borház nélküli, egyszerű földbe vájt pincék formájában. Ilyen pincetelep az ócsai öreghegyi pincesor. Ócsától délkeletre a községtől csupán egy kilométer távolságban délnyugatra, enyhén lejtős területen fekszik. Mintegy 160 egyszerű földpincét számolhatunk meg a szinte művészi zsúfoltságban, ma már kiismerhetetlen parcellahatárok között. A pincék befogadóképessége csak egy-egy kisparaszti gazdaság igényeire készült.

A pincék lejárata egy, a völgy felé tárurol és arra szép kilátást nyújtó nyílás mögötti hordógurító lejtő (gádor). A lejtők felett fából készült, egyszerű nyeregteretű nyújt védelmet. A tetőt náddal fedték varkocsszerű fonott gerinccel. A pincelejárát előtt egy-két fát ültettek. Az ezekhez rögzített kötél segítségével gurították le a súlyos, teli hordókat és fel az üresek. A bejáratnál a tetőt szép szegélydeszkákkal védik, amelyek felső csatlakozásánál pincénként egyedileg kovácsolt díszes kapcsokat erősítettek. A lejáratok két oldalán kedves ülőfülkéket vájtak ki pihenés, borozgatás céljára. A lejáratok gyakran csak meztelen föld- (agyag-)falúak, a legrégebbieket sövényfonással, vagy téglával támfalszerűen erősítették meg. A legújabbaknál betonfalakat is látunk. Az ülőfülke azonban mindegyiknél megvan.

38-AS SZÁMÚ PINCE FELMÉRÉSI RAJZA

A pincegádorhoz csatlakozó pincék között a legegyszerűbb az ún. „anyapince”, amely egyágú és egyenes folytatása a lejáratnak. Más pincéknél az egyik, vagy mindkét oldalirányba nyúló fiókpincék is csatlakoznak (A mellékelt ábra egy jellegzetes pince felmérési rajzát mutatja. Lásd még az első borítón lévő képeket.).

Az egész pincetelep még „érintetlen” terület. Ez azt jelenti, hogy az eddigi korszerűsítési munkák csak a meglévő szerkezetek megerősítésére vonatkoztak, s gyakorlatilag semmi sem rontja az egyébként évszázados együttes hangulatát. Szerencsés az a körülmény is, hogy a legújabb pincék is ugyanebben a modorban épültek, legfeljebb – a külső szemlélő számára alig észrevehető – beton támfallal.

Befejezőként szeretném megemlíteni, hogy a felmérés elvégzése előtt a tanszék felvette a kapcsolatot az Országos Műemléki Felügyelőség (OMF), a Budapesti Természetvédelmi Felügyelőség illetékes képviselőivel, valamint a terület „gazdájának”, az ócsai Vörös Október Mg. Termelőszövetkezetnek vezetőivel. Az OMF műemlék-felügyeleti szakértője, *Kerner Gábor* kijelölte a felmérendő pincéket, kunyhókat, valamint a területen található tanya épületét, és meghatározta a „műemléki együttes” védettségi határát, az egyedi védetté nyilvánított épületeket. A dokumentáció szerkesztését, a rajzok és a fotók készítését, valamint a felmérés vezetését *Reischl Gábor* tanszéki építészmérnök végezte el. A pincesor geodéziai felmérését *Lovas Gábor* a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem diplomázó hallgatója készítette.

Az ócsai pincesor felmérése, valamint feldolgozása során megsejtettük a múltját, és megismertük még ma is ősi változatlanságában levő jelenét. Reméljük, hogy munkánkkal hozzájárultunk nemcsak a pinceegyüttes, de a hozzá tartozó terület egységes védelmének megteremtéséhez.

Tomory László

